

**Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Naxçıvan Müəllimlər İnstitutu**

XÜSUSİ PEDAQOGİKA

P R O Q R A M

**Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun
Elmi Şurasının 2019-cu il tarixli
iclasının qərarı ilə təsdiq edilmişdir.
(protokol №)**

NAXÇIVAN - 2019

Tərtib edən:

Qızıllı Mustafa qızı Əliyeva
Pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru
Naxçıvan Muxtar Respublikasının
Əməkdar müəllimi

Rəyçi:

Qızıltac Tarverdi qızı Şahbazova
Pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Naxçıvan Muxtar Respublikasının
Əməkdar müəllimi

Elmi redaktor:

Vahid Məmməd oğlu Rzayev
Pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Naxçıvan Muxtar Respublikasının
Əməkdar müəllimi

Ali təhsil müəssisələrinin magistratura pilləsi üçün
“XÜSUSI PEDAQOGİKA” fənni üzrə
PROQRAM

Naxçıvan – 2019

MÜNDƏRİCAT

İzahat vərəqəsi.....	3
Təqvim tematik plan.....	7
Proqramın məzmunu.....	8
Sərbəst mövzular.....	14
Ədəbiyyat siyahısı.....	17

İZAHAT VƏRƏQƏSİ

Bir sıra ədəbiyyatda əlahiddə pedaqogikalar adı altında təqdim edilən xüsusi pedaqogikaların bir neçə növü vardır. Görmə, eşitmə, nitq (danışma) və ağıl qüsurlarına malik olan uşaqların təlimi, tərbiyəsi, təhsili və psixoloji inkişafını öyrənilən sistemə salan pedaqoji elmlər sisteminin bir sahəsi olan “Xüsusi pedaqogika”ların aşağıdakı növləri vardır:

Surdopedaqogika, tiflopedaqogika, oliqofrenpedaqogika, loqopediya

Korreksiya pedaqogikası görməsində, eşitməsində, ağılında qüsurları olan uşaqlarla yanaşı, autik uşaqların da təhsili, təlimi və tərbiyəsi ilə məşğul olan pedaqogika sahəsi kimi inkişaf etməyə başlamışdır.

Son dövrlərdə ictimaiyyəti anomal uşaqlar və onların problemləri çox narahat edir və bir problem olaraq aktuallığını heç də itirmir.

Anadangəlmə anomaliyanın müxtəlif səbəblərindən biri irsilikdir. Anomaliya habelə müxtəlif zəhərlənmələrin, zədələnmələrin təsiri ilə də əmələ gələ bilər. Bətn daxilinə düşən infeksiyalar bəzən embrional inkişafın ağır sürətdə pozulmasına --- mikrosefaliyaya (baş beynin kifayət qədər inkişaf etməməsinə), hidrosefaliyaya (başbeynin hidropas xəstəliyinə), anadangəlmə korluğa səbəb olur.

Sonradan əmələ gələn anomaliyanın bir – birinə oxşar səbəbləri olur. Hər şeydən əvvəl bu səbəblər uşaq yaşında keçirilmiş yoluxucu xəstəliklərdir. (epidemik, meningit, polimelit, skallatina, qrip və s.)

Anomal uşaqların əsas qüsurları pis eşidən uşaqlardan, kor- karlardan, zehni cəhətdən geri qalantardan, nitqi ağır surətdə pozulmuş uşaqlardan ibarətdir. Sağlamlığı məhdud olan uşaqların inkişafındakı anomallığı aradan qaldırmaq üçün böyük işlər görülür. Xalqın maddi və mədəni səviyyəsinin yüksəlməsi, profilaktika vasitələrinin inkişafı xüsusi müalicə üsullarının tətbiqi fiziki və zehni inkişafın pozulması hallarının xeyli dərəcədə azalmasına səbəb olur.

Bu kimi qüsurları olan uşaqlar xüsusi məktəblərdə tərbiyə olunur və təhsil alırlar.

Anomal uşaqların təlim və tərbiyəsindən ailələrin üzərinə xüsusi vəzifə düşür. Bunun üçün böyük diqqət və həssaslıq lazımdır. Uşağa heç vaxt onun qüsurlarını bilavasitə və ya dolayısı ilə də demək olmaz. Ailədə sakit şərait, düzgün və xeyirxah münasibət olmalıdır. Bu əsəb sistemi xəstə olan uşaqlar üçün çox vacibdir.

1824 – cü ildə fransız psixatru F. Belom əqli cəhətdən geri qalan uşaqları 5 qrupa ayırır: **İdiotiya, imbesillik, debillik, şizofren, ruhi xəstə uşaqlar.**

Bunlar normal fiziki və psixi cəhətdən inkişafdan xeyli geri qalan uşaqlardır. Defektologiya elmi qədim tarixə malik olmaqla bərabər tədricən belə uşaqların doğulma səbəblərini öyrənməyə başlamışdı.

Uşaqlarda əqli zəiflik kliniki yol ilə ilk dəfə psixiatr Eskiral (1772- 1840) tərəfindən öyrənilməyə başlandı. Eyni zamanda həkim – pedaqoq Eduard Seçen tərəfindən ilk dəfə olaraq pedaqoji sistemin dərindən öyrənilməsinə başlandı.

XIX əsrin ikinci yarısında uşaqların icbari təhsilinin həyata keçirilməsi tamamlandı ki, məktəblərdə yardımçı siniflər açıldı. Yardımçı məktəb və siniflərdə təhsil alan uşaqların nöqsanlarının əmələ gəlmə səbəbləri öyrənilməyə başlandı. Aparılan elmi- tədqiqat işləri sübut etdi ki, əqli zəiflik həm anadangəlmə və həm də sonradan əmələgəlmədir. Bəzi hallarda xəstəlik (qızılca, qrip, sarılıq və s) nəticəsində əmələ gəlir. Bu zaman orqanik demonsiyanın etnologiyası qismən oliqofreniya etnologiyasına və onun adaptasiyasına malik olur. Onun səbəbləri başbeyin infeksiya, travmatik intokonasion zədələnmələrdir. Orqanik demonsiya 1.5- 2 yaşdan sonra beyin zədələnmələri zamanı meydana çıxır.

Anadangəlmə və yaxud sonradan qazanılmış müxtəlif qüsurluq dərəcəsi olan xəstə uşaqların xarakterində, psixikasında və dərkətmə qabiliyyətində kəskin fərqlər mövcuddur. Adətən onlar həyatından küskün əhval-ruhiyyədə olub tez-tez bədbinliyə qapılır, çox tərs, inadkar və ərköyün olurlar.

Məktəbəqədər və məktəbyaşlı, yeniyetmə uşaqlarda olan nitq qüsurlarının növləri, zəif eşitmə ilə əlaqədar olan qüsurlar, bu xəstəliklərin yaranma səbəbləri, öyrənilməsi, müayinəsi, korreksiya işi əhatə olunmuşdur.

Müxtəlif qüsurlu xəstə uşaqların dərş prosesini normal siniflərdə olduğundan kəskin şəkildə fərqlənir. Bu cür qüsurlu uşaqların birinci sinfə qəbulu zamanı bu və ya digər qüsurluq dərəcəsinə müəyyən etmək üçün onlar mütləq ciddi müayinədən keçməlidir. Bu, gələcəkdə xəstədə olan mövcud qüsuru tez və effektiv şəkildə aradan qaldırmağa imkan verir.

**“XÜSUSİ PEDAQOGİKA” fənni üzrə mühazirə və
seminar məşğələlərinin
TƏ Q V İ M – T E M A T İ K P L A N I**

S.No	Məşğələlərin adı Mühazirə- 15 saat	Saat	Qeyd
1.	Xüsusi pedaqogika haqqında ümumi məlumat və növləri	2	
2.	Surdopedaqogikanın mövzusu və vəzifələri	2	
3.	Eşitmə qüsurlu uşaqların nitq problemi	2	
4.	Eşitmə qabiliyyətləri pozulmuş uşaqla	2	
5.	Loqopediya haqqında ümumi məlumat	2	
6.	Uşaqlarda nitq qüsurlarının tibbi cəhətdən öyrənilməsi	2	
7.	Nitq qüsurlarının təsnifatı	2	
8.	Korreksiya pedaqogikasının bəzi məsələləri.	2.	
9.	Oliqofrenpedaqogika haqqında anlayış.	2	
10.	Əqli cəhətdən geri qalan uşaqların psixoloji xüsusiyyətləri	2	
11.	Tiflopedaqogika haqqında anlayış.	2	
12.	Kor və zəif görən uşaqlarla pedaqoji işin təşkili.	2	
13.	Kor uşaqların inklüziv təhsilinin həyata keçirilməsi məsələsi.	2	
14.	Görmə qüsurlu olan uşaqların inteqrasiyalı təhsilinin Rusiya təcrübəsi	2	
15.	Tam korluq və eşitmə qabiliyyəti zəif olanlar üçün yeganə təhsil.	2	
		Cəm 30 s.	

PROQRAMIN MƏZMUNU

Mövzu 1. Xüsusi pedaqogika haqqında ümumi məlumat və növləri

Surdopedaqogika, loqopediya, oliqofrenpedaqogika, tiflopedaqogika haqqında anlayış. Surdopedaqogika kar və zəif eşidən uşaqlar haqqında elm sahəsidir.

Müasir loqopediyanın quruluşu. Məktəbəqədər loqopediya. Məktəb loqopediyası. Yeniyetmə və yaşlıların loqopediyası.

Oliqofrenpedaqogika əqli cəhətdən geridə qalan uşaqların təlim- tərbiyəsindən bəhs edən elm sahəsi kimi. Əqli cəhətdən geridə qalan uşaqların diaqnostika və korreksiyası.

Tiflopedaqogika haqqında anlayış. Tiflopedaqogika kor və zəif görən uşaqların təlim- tərbiyəsindən bəhs edən bir elm kimi.

Mövzu 2 . Surdopedaqogikanın mövzusu və vəzifələri

Eşitmə qüsuru olan uşaqların təsnifatı. Kar uşaqların təlim- tərbiyəsinə verilən didaktik prinsiplər. “Surdopedaqogika” kar, lal və azeşidən uşaqların təlimi, tərbiyəsi, təhsili, psixoloji inkişafı haqqında elm kimi.

“Surdopedaqogika”nın “Surdodidaktika” adlı bölməsi haqqında. Bir sıra ölkələrdə (Rusiya, Belorusiya, Ukrayna və s.) “Surdodidaktika” adlı dərslər vəsaitlərinin hazırlanması.

Eşitmənin uşaqların intellektual inkişafında rolu. Zəif eşitmə və onun əmələgəlmə səbəbləri. Eşitmənin pozulması növləri.

Mövzu 3. Eşitmə qüsurlu uşaqların nitq problemi

Ağır eşidən uşaqların nitq vəziyyətinin səbəbləri. Lallıq, karlıq, korluq və eşitmə qüsurları olan uşaqların xüsusiyyətləri. Eşitmə qüsurlu uşaqlarda oxu və yazı qüsurlarının aşkar edilməsi.

Kar və zəif eşidən uşaqların nitqinin korreksiyası üzrə aparılan işlər. Kar, lal və azeşidən uşaqların psixofizioloji xüsusiyyətləri haqqında.

Mövzu 4. Eşitmə qabiliyyətləri pozulmuş uşaqlar

Eşitmə qüsuru olan uşaqların təsnifatı. Zəif eşitmə və onun əmələgəlmə səbəbləri. Anadangəlmə və sonradan qazanılan karlıq.

Eşitmənin uşaqların intellektual inkişafında rolu. Eşitmənin pozulması yolları. Kar uşaqların təlim–tərbiyəsinə verilən didaktik prinsiplər. Ağır eşidən uşaqların nitq vəziyyətinin səbəbləri.

Mövzu 5. Loqopediya haqqında ümumi məlumat

Loqopediyanın qarşısında duran mühüm vəzifələr.

Nitq qüsurlarının təsnifatı. Kəkələmə, onun təsnifatı, müayinəsi. Dilə yiyələnməni asanlaşdıran təlim fəaliyyətləri. Sınıfdə dilə həssaslıq mühitinin yaradılması. Oxuma və savad verədişlərinin inkişaf etdirilməsi. Xüsusi hazırlıq siniflərinin təşkil prinsipləri. Qüsurlu uşaqların sinfə alınması.

Müasir dövrdə loqopedik işin istiqamətləri. Loqopedik işə verilən tələblər. Uşaqlarda kəkələmənin aradan qaldırılmasının mərhələləri. Sınıfdə dilin inkişafı üçün şəraitin yaradılması.

Mövzu 6. Uşaqlarda nitq qüsurlarının tibbi cəhətdən öyrənilməsi

Nitq qüsurları və onların aradan qaldırılması yolları.

Nitq aparatının anatomik – fizioloji quruluşu. Oxu və yazı qüsurlarının aşkar edilməsi metodları. Ümumi nitq qüsurları və onların aradan qaldırılması üzrə görülən işlər.

Əks əlaqələr sistemi: Nitq orqanlarının avtomatik nizamlanması. Uşağın tələffüz imkanlarının yaxşılaşdırılması. Ümumi dil qüsurları, onların aradan qaldırılması üzrə işlər. Nitq pozulmasının səbəbləri. Anadangəlmə açıq rinolaliya, sonradan qazanılan rinolaliya.

Mövzu 7. Nitq qüsurlarının təsnifatı

Fonetik qüsurlar – dislaliya, dizartriya, rinolaliya. Nitqin itirilməsi və inkişafdan geri qalması - alaliya, afaziya.

Nitqin sürətinin ritminin və səliqliyin pozulması - taxilaliya, bradilaliya. Nitqin rəvanlığının pozulması, əzələlərin qıç olması - kəkələmə.

Oxuya bilmək qabiliyyətinin qismən pozulması - disleksiya. Yazını mənimsəmə qabiliyyətinin qismən pozulması - disqrafiya.

Nitqdən intina - mutizm. Alaliya - ən ağır nitq defektlərindən biri kimi, onun mahiyyəti.

Mövzu 8. Korreksiya pedaqogikasının bəzi məsələləri

Korreksiya pedaqogikası autik uşaqların təhsili, təlimi və tərbiyəsi ilə məşğul olan pedaqogika sahəsi kimi. Qüsurlu uşaqlarla iş.

Autik uşaqların xüsusiyyətləri. Autik uşaqlarla pedaqoji iş anlayışları. Korreksiya pedaqogikasının konduktiv pedaqogika bölməsi haqqında. Qüsurlu uşaqların konduktiv, dilenkvent və deviant formada reabilitasiyası.

Autizm və cəmiyyətin maarifləndirilməsi. Korreksion pedaqogikasının “Autizm” bölməsi haqqında. Autik uşaqların inkişafının ümumi qanunauyğunluqları.

Mövzu 9. Oliqofrenpedaqogika haqqında anlayış

Oliqofrenpedaqogikanın mövzusu və vəzifələri. Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlar üçün gün ərzində müəyyən sövqedici göstərişlərin əhəmiyyəti.

Xüsusi hazırlıq siniflərinin təşkili prinsipləri. Qüsurlu uşaqlar üçün planlaşdırmada tematik yanaşmanın faydaları.

Oliqofrenik ağıldan kəmliyin əsas əlamətləri. İdiotiya. İmbesillik. Debillik. Şizofreniya xəstətilyi. Ruhi xəstə - şizofrenik demonsiya.

Mövzu 10. Əqli cəhətdən geri qalan uşaqların psixoloji xüsusiyyətləri

Əqli cəhətdən geri qalan uşaqlar üçün yardımçı məktəbdə xüsusi təlim. Anadangəlmə anomaliyanın müxtəlif səbəbləri.

Anomal uşaqları onları əhatə edən cəmiyyətdən ayırmadan, onların fəallığını artırmağın rolu. Anomal uşaqları faydalı yaradıcılıq işləri ilə məşğul olmağa alışdırmağın rolu.

Əqli gerilik zamanı əsas əlamət kimi beyinin total üzvünün zədələnməsi haqqında.

Əqli geriliyin klinik – psixoloji xüsusiyyətləri haqqında

Mövzu 11. Tiflopedaqogika haqqında anlayış

Tiflopedaqogika kor və zəif görən uşaqların təlim-tərbiyəsindən bəhs edən bir elm kimi. Kor və zəif görən uşaqların psixoloji xüsusiyyətləri. Kor və zəif görən uşaqların psixi inkişafı.

Kor və zəif görən uşaqların təlim və əmək tərbiyəsi. Kor uşaqların nitqə yiyələnməsi. Kor uşaqlarda nitq inkişafı məsələsi.

Mövzu 12. Kor və zəif görən uşaqlarla pedaqoji işin təşkili

Kor və zəif görən uşaqlarla aparılan didaktik işlər. Təsviri fəaliyyət üzrə məşğələlərdə görmə qüsuru olan uşaqların yaradıcılıq qabiliyyətinin inkişafı.

Kor və zəif görən uşaqlarda mobillik məsələsinə dair. Nitq qüsurlarının etiologiyası.

Görmə qüsurlu uşaqların inklüziv məkana daxil edilməsi: həkim və pedaqoqların birgə əməkdaşlıq təcrübəsi.

Mövzu 13. Kor uşaqların inklüziv təhsilinin həyata keçirilməsi məsələsi

Ümimtəhsil məktəblərində inklüziv fiziki tərbiyənin təşkil edilməsi. Inklüziv tədris nəzəriyyəsi.

Görmə qüsurlu uşaqların inklüziv məkana daxil edilməsi: Həkim və pedaqoqların birgə əməkdaşlıq təcrübəsi.

Kor uşaqların inklüziv təhsilinin həyata keçirilməsi məsələsi.

Inklüziv təhsil şəraitində ağır görmə qüsurlu uşaqların psixi xüsusiyyətlərinin qeydiyyatı.

Mövzu 14. Görmə qüsurlu olan uşaqların inteqrasiyalı təhsilinin Rusiya təcrübəsi

Rusiyada görmə qüsurlu uşaqlara korrektiv – pedaqoji dəstək.

Görmə qüsurlu uşaqların təhsilinin milli inteqrasiya təcrübəsi. Görmə qüsurlu uşaqlara psixoloji – pedaqoji yardım.

Məktəbəqədər tədris müəssisəsində inklüziv təhsilin realizəsi yolunda. Gözdən əlilin sərbəst və təhlükəsiz şəkildə hərəkəti. Inklüziv təhsilin mahiyyəti.

Mövzu 15. Tam korluq və eşitmə qabiliyyəti zəif olanlar üçün yeganə təhsil

Yardımcı məktəblərin məqsədi və vəzifələri. Yardımcı məktəblərdə xüsusi təlim. Kor uşaqların yardımcı məktəblərə seçilməsi yolları. Yardımcı məktəblərdə təlim – tərbiyənin inkişafı.

Korluğun müxtəlif dərəcələri haqqında. Tam korluq və praktik korluq. Kor və zəif görən uşaqların təlim və əmək tərbiyəsi.

Xüsusi pedaqogika fənnindən sərbəst mövzular

1. Nitq pozulmasının səbəbləri.
2. Loqopediya xüsusi pedaqogikanın bir qolu kimi.
3. Əks əlaqələr sistemi: Nitq orqanlarının avtomatik nizamlanması.
4. Müasir loqopediyanın quruluşu.
5. Məktəbəqədər loqopediya.
6. Alaliya - ən ağır nitq defektlərindən biri kimi. Onun mahiyyəti.
7. Başbeyin soyuqdəyməsi və zədələnməsi nəticəsində alaliya.
8. Məktəb loqopediyası.
9. Anadangəlmə açıq rinolaliya, sonradan qazanılan rinolaliya.
10. Yeniyetmə və yaşlıların loqopediyası.
11. Nitq qüsurları və onların aradan qaldırılması yolları
12. Nitq qüsurlarının etiologiyası.
13. Uşağın tələffüz imkanlarının yaxşılaşdırılması.
14. Ümumi dil qüsurları və onların aradan qaldırılması.
15. Eşitmənin uşaqların intellektual inkişafında rolu.
16. Anadangəlmə və sonradan qazanılan karlıq.
17. Eşitmə qabiliyyətləri pozulmuş uşaqlar.
18. Eşitmə qüsuru olan uşaqların nitq problemi.
19. Eşitmə qüsuru olan uşaqların təsnifatı.
20. Zəif eşitmə və onun əmələ gəlmə səbəbləri
21. Eşitmənin pozulması növləri

22. Kor və zəif eşidən uşaqların nitqinin korreksiyası üzrə aparılan işlər.
23. Zəif eşidən uşaqların nitq xüsusiyyətləri.
24. Kor uşaqların təlim- tərbiyəsinə verilən didaktik prinsiplər.
25. Kor uşaqların nitqə yiyələnməsi.
26. Ağır eşidən uşaqların nitq vəziyyətinin səbəbləri.
27. Eşitmə qüsurlu uşaqlarda oxu və yazı qüsurlarının aşkar edilməsi
28. Korluğun müxtəlif dərəcələri. Tam korluq, praktik korluq.
29. Kor və zəif görən uşaqlarda pedaqoji işin təşkili.
30. Kor və zəif görən uşaqlarla aparılan didaktik işlər.
31. Təsviri fəaliyyət üzrə məşğələlərdə görmə qüsuru olan uşaqların yaradıcılıq qabiliyyətinin inkişafı.
32. Kor və zəif görən uşaqların psixoloji xüsusiyyətləri.
33. Görmə qüsurlu uşaqlara psixoloji – pedaqoji yardım.
34. Ümimtəhsil məktəblərində inklüziv fiziki tərbiyənin təşkil edilməsi.
35. Görmə qüsurlu uşaqların inklüziv məkana daxil edilməsi: həkim və pedaqoqların birgə əməkdaşlıq təcrübəsi.
36. Kor və zəif görən uşaqların təlim və əmək tərbiyəsi
37. Inklüziv tədris nəzəriyyəsi.
38. Kor uşaqların inklüziv təhsilinin həyata keçirilməsi məsələsi.
39. Autizm və cəmiyyətin maarifləndirilməsi
40. Korreksion pedaqogikasının “ Autizm “ bölməsi haqqında.

41. Görmə qüsurlu uşaqların təhsilinin milli inteqrasiya təcrübəsi
42. Yardımçı məktəblərin məqsədi və vəzifələri.
43. Yardımçı məktəblərdə xüsusi təlim.
44. Kor uşaqların yardımçı məktəblərə seçilməsi yolları
45. Görmə qüsurlu uşaqlara psixoloji – pedaqoji yardım.

ƏDƏBİYYAT

- 1.Z.M.Əzizova, R.Q.Səfərova, Ş.N.İsmayılov. “Loqopediyanın nəzəri əsasları haqqında ümumi məlumat”. Dərs vəsaiti. Mingəçevir – 2008.
- 2.Korreksiya pedaqogikasının bəzi məsələləri. Surdo-pedaqogika. Kateqoriya: müsahibə.
- 3.Qasimov S., Kərimov E., Sultanova İ., Ağayeva T. İnküziv təhsil. Bakı: 2006
- 4.Gənc ana və uşaqların maarifləndirilməsi Respublika uşaq kitabxanaları üçün tövsiyə biblioqrafiyası. Bakı-2015
- 5.Qasimov S.Ə. Xüsusi məktəblərdə anormal uşaqların nitq inkişafı. Bakı 1999.
6. Fərahim Sadıqov, Oruc Həsənli. “Tərbiyəşünaslıq”. Dərs vəsaiti, Bakı, Elm-təhsil, 2015.
- 7.Dilarə Dostuzadə., İradə Quliyeva. “Tiflopedaqogika”, Bakı, ADPU-nun nəşri, 2016.
- 8.Oruc Həsənli. Autizm, Bakı, “Elm-təhsil” nəşriyyatı, 2016
- 9.Qasimov S.Ə., Talıbov Y. Anomal uşaqların əlahiddə pedaqogikasının əsasları. Bakı Çəşioğlu , 2000
- 10.Basilova T.A. Yeniyetmə yaşlarında eşitmə və görmə qabiliyyətini itirmiş uşaqların psixi sağlamlıq problemləri.
- 11.Qarbutov V.İ. Əsəbi uşaqlar. L., 1990
- 12.Vlasova T.A., Pevzner M. S. İnkişaf əlilliyi olan uşaqlar haqqında. M.,1973
- 13.Ratter M. Çətin uşaqlara yardım. M., 1997
- 14.Əmiraslanova S.F. Çətin uşaqlar və onlarla aparılan işin psixoloji xüsusiyyətləri. Bakı, 2000
- 15.Əzimli Q.E. Yaş və pedaqoji psixologiyanın müasir

- problemləri. Bakı 2006
- 16.Əlizadə Ə.Ə. İstedadlı uşaqlar: Psixopedaqoji məsələlər. Bakı, 2005
- 17.«Loqopediyanın nəzəriəsasları haqqında ümumi məlumat» dərs vəsaiti Mingəçevir – 2008.
- 18.Hüseynova Nailə Tofiq qızı. Loqopedik Atlas dərs vəsaiti. Bakı 2014
- 19.Qasimov S.Ə. Talibov Y. Anomal uşaqların əlahiddə pedaqogikasının əsasları. Bakı: Çarşıoğlu, 2000.
- 20.A. Ə. Məmmədova. Əqli və fiziki inkişafdən geri qalan uşaqların yardımçı məktəbə seçilməsi qaydaları. Bakı Universitetinin xəbərləri. № 2. Sosial – elmlər seriyası . 2014
- 21.L.N.Qasimova,R.M. Mahmudova “Pedaqogika”Bakı 2012
- 22.L. Rüstəмова, N.T. Hüseynova. “Xüsusi pedaqogika “Bakı 2007
- 23.N. Hüseynova, M. Məlikov “Xüsusi pedaqogikanın aktual problemləri”
- 24.A. Həsənov, Ə. Ağayev. Pedaqogika. Bakı 2007.
- 25.A.Ə. Məmmədova. Əqli və fiziki inkişafdən geri qalan uşaqların yardımçı məktəbə seçilməsi yolları. Bakı Universitetinin xəbərləri. № 2 2014
- 26.Əqli cəhətdən geri qalan uşaqlar və onların terapiyası. 2015. Bakı “Düşüncə“ Psixologiya jurnalı.
- 27.D.Ə. Dostuzadə. Eşitmə qüsurlu uşaqlarla işin təşkili Bakı ADPU, 2011
- 28.L. H. Rüstəмова. N.T. Hüseynova. Xüsusi pedaqogika. Bakı 2007
- 29.Əqli cəhətdən geri qala uşaqlar və onların terapiyası. Bakı “ Düşüncə “ Psixologiya jurnalı 2015 .

Nəşriyyat direktoru:
Nəşriyyat redaktoru:
Korrektor:

Nicat Yaqubov
Fərqanə Qəmbərova
Zöhrə Ağalarova

Yığılmağa verilmişdir: 12.VI.2019
Çapa imzalanmışdır. 20.VI. 2019

“Məktəb” nəşriyyatı
Naxçıvan 2019

